

Spiritual Well-Being in Health Sciences: A Systematic Analysis of Quantitative Theses in Türkiye

Sağlık Bilimlerinde Manevi İyi Oluş: Türkiye'deki Nicel Tezlerin Sistemantik Analizi

Nurullah KILIÇ^{a*}, Hıdır APAK^b

^aGraduate Student, Department of Spiritual Counselling and Guidance, Faculty of Health Sciences, Mardin Artuklu University, Mardin, Türkiye. [ROR](#)

^aYüksek Lisans Öğrencisi, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye. [ROR](#)

^bAssociate Professor, Department of Social Service, Faculty of Health Sciences, Mardin Artuklu University, Mardin, Türkiye. [ROR](#)

^bDoçent Doktor, Sosyal Hizmet Bölümü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye. [ROR](#)

*Corresponding Author / İletişimden Sorumlu Yazar, E-mail: nrlhklc.47@gmail.com

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 20.02.2025

Accepted: 27.03.2025

Publication: 14.04.2025

Citation:

Kılıç, N., and Apak, H. (2025).

Spiritual well-being in health

sciences: a systematic analysis of

quantitative theses in Türkiye.

Artuklu Health, 11, 54-68.

<https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1643620>

[h.1643620](https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1643620)

ABSTRACT

Introduction: Spiritual well-being has become an increasingly significant topic in the field of health sciences. Analyzing postgraduate quantitative theses on this subject in Turkey is crucial for understanding the current state of the field and guiding future research. The aim of this study is to analyze postgraduate quantitative theses on spiritual well-being within the health sciences field, focusing on specific variables.

Methods: Theses conducted between 2014 and 2024 in the Council of Higher Education National Thesis Centre database were searched using the keywords “spiritual health,” “spiritual welfare,” “spiritual wellness,” and “spiritual well-being.” According to predefined criteria, 50 theses were included for evaluation. Theses addressing spiritual well-being were analyzed in detail in terms of various variables, such as the years of publication, academic levels, research types, data collection methods, number of participants and groups, studied variables, and quality assessments of the theses.

Results: A significant increase in the number of postgraduate quantitative theses on spiritual well-being has been observed in recent years. The highest number, with 16 theses, was recorded in 2024. Most studies were conducted using face-to-face data collection methods, and descriptive research was predominant. The majority of studies involved participant groups of 151–300 individuals. When examining participant groups, oncology patients and individuals diagnosed with cancer were most commonly represented. It was found that the majority of variables studied in relation to spiritual well-being were “psychological and emotional” factors.

Conclusion: It is observed that the number of postgraduate theses on spiritual well-being in the field of health sciences has been increasing. However, the analysis of these theses shows that spiritual well-being is mostly addressed in relation to psychological factors and that experimental studies are limited. This situation reveals the areas that need further development and highlights the existing gaps in the field. Therefore, this study provides an important roadmap for future academic research.

Keywords: Spirituality, Spiritual well-being, Spiritual wellness, Systematic review.

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 20.02.2025

Kabul Tarihi: 27.03.2025

Yayın Tarihi: 14.04.2025

Atf Bilgisi:

Kılıç, N., ve Apak, H. (2025). Sağlık

bilimlerinde manevi iyi oluş:

Türkiye'deki nicel tezlerin sistemantik

analizi. Artuklu Health, 11, 54-68.

<https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1643620>

[h.1643620](https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1643620)

ÖZET

Giriş: Manevi iyi oluş, sağlık bilimleri alanında giderek daha fazla ilgi gören bir konu haline gelmiştir. Türkiye’de bu alanda yapılan lisansüstü nicel tezlerin incelenmesi, alanın mevcut durumunu anlamak ve gelecekteki araştırmalara yön vermek açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı; sağlık bilimleri alanında, manevi iyi oluş konusundaki lisansüstü nicel tezleri belirlenen değişkenler açısından analiz etmektir.

Yöntem: Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında, 2014-2024 yılları arasında yapılan tezler kullanılmış “spiritual well-being”, “spiritüel iyi oluş”, “spiritüel iyilik hali”, “manevi iyi oluş”, “manevi iyilik”, “manevi iyi olma” ve “manevi iyilik hali” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Önceden belirlenmiş kriterlere göre 50 tez değerlendirmeye alınmıştır. Manevi iyi oluş konusunu içeren tez çalışmaları; yayımlandıkları yıllar, akademik düzeyleri, araştırma türleri, veri toplama yöntemleri, katılımcı sayısı ve grupları, çalışılan değişkenler ve tezlerin kalite değerlendirmeleri gibi çeşitli değişkenler açısından detaylı bir şekilde analiz yapılmıştır.

Bulgular: Son yıllarda manevi iyi oluş konusundaki lisansüstü nicel tezlerin sayısında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmiştir. 2024 yılında yayımlanan 16 tez ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Çalışmaların çoğunlukla yüz yüze veri toplama yöntemiyle yapıldığı ve tanımlayıcı araştırmaların öne çıktığı belirlenmiştir. Katılımcı sayısı bakımından 151-300 kişilik gruplarla yapılan çalışmalar ağırlıktadır. Katılımcı grupları incelendiğinde, en fazla onkoloji hastaları ve kanser tanısı almış bireylerin yer aldığı görülmüştür. Manevi iyi oluş ile çalışılan değişkenlerin büyük çoğunluğunun “psikolojik ve duygusal” faktörler olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluş üzerine yapılan lisansüstü tezlerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte analiz edilen tezlerde manevi iyi oluşun daha çok psikolojik faktörler ile ilişkili olarak ele alındığı ve deneysel araştırmaların sınırlı olduğu ortaya konmuştur. Bu durum; alanda geliştirilmesi gereken noktaları ve mevcut eksiklikleri göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışma, gelecekte yapılacak akademik çalışmalar için önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Maneviyat, Manevi iyi oluş, Manevi iyilik, Sistemantik derleme

1. Giriş

Psikoloji biliminde; olumsuz duygulara ve psikolojik sorunlara uzun yıllar boyunca odaklanılırken insanın olumlu özellikleri ve iyi oluşu kısmen göz ardı edilmiştir. Ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru bireylerin iyi oluşunu anlamaya yönelik yapılan araştırmaların sayısında artış görülmektedir (Myers ve Deiner, 1995). Bu dönemde iyi oluş, yalnızca fiziksel sağlıkla sınırlı kalmayıp bireylerin diğer yönlerini de kapsayan çok boyutlu bir kavram olarak şekillenmiştir (Yağcı, 2022). Literatürde iyi oluş; genellikle hedonik ve eudaimonik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Hedonik yaklaşım; bireyin yaşamındaki haz ve acı dengesine odaklanarak mutluluğun ve tatminin fiziksel ve duygusal zevklerden elde edilmesini savunurken; eudaimonik yaklaşım ise bireyin potansiyelini gerçekleştirme, kişisel gelişimini sürdürmesi ve yaşam amacını keşfetmesiyle ilişkilendirilmektedir (Ryan ve Deci, 2001; Telef, Uzman ve Ergün, 2013). Her iki yaklaşım da bireyin sağlıklı, anlamlı ve işlevsel bir yaşam sürmesini hedeflese de hedonik yaklaşım kısa vadeli hazları ve kişisel tatmini ön planda tutarken; eudaimonik yaklaşım uzun vadeli anlam ve içsel gelişimi amaçlamaktadır.

İyi oluş; genel olarak bireyin bedensel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını fark ederek bu alanlarda sağlıklı bir yaşam sürme arzusuyla şekillenen bir yaşam biçimi olarak tanımlanabilir (Doğan, 2006). Bütüncül bir bakış açısıyla iyi oluş, bireyin biyolojik, psikolojik, manevi, sosyal ve kültürel boyutlarının uyumlu bir etkileşim içinde olmasını gerektirmektedir (Yılmaz ve Okyay, 2009). Bu noktada maneviyat önemli bir boyut olarak öne çıkmaktadır; bireyin yaşamındaki anlam arayışını, varoluşsal sorularına yanıt bulma çabasını ve içsel gücünü keşfetmesini içermektedir. Pargament (2007), maneviyatı kutsal olanı arama süreci olarak tanımlamıştır. Fisher ve Ng (2017) ise bu kavramın sadece din ve inançla ilişkilendirilmediğini aynı zamanda din dışı unsurları da içeren geniş bir yapıyı kapsadığını belirtmiştir. Maneviyat; bireyin hayatta anlam bulmasını, kendini aşmasını ve kişisel dönüşüm geçirmesini sağlayan bir güç kaynağı olarak görülmektedir (Ekşi, 2022). Ancak kapsamının genişliği nedeniyle maneviyatın tanımlanması zorlu bir süreçtir ve bu kavram, bireysel deneyimlerden aşkınlık ve nihai gerçeklerin keşfine kadar pek çok boyutta ele alınmaktadır (Apak ve Acar, 2018; Gürsu ve Ay, 2018).

Dünya Sağlık Örgütü, manevi sağlığı; fiziksel, zihinsel ve sosyal boyutlar kadar önemli bir sağlık boyutu olarak değerlendirmektedir (Dhar, Chaturvedi ve Nandan, 2013). Bu bağlamda yapılan çalışmalar; yaşamı anlamlandırma, aşkın bir

güce inanma ve doğayla uyum içinde yaşama gibi unsurların bireyde ruhsal denge, umut, paylaşımcılık ve kendine güven geliştirmesine katkı sağlarken depresyon ve travmatik deneyimlerin etkilerini azaltan bir etken olarak değerlendirilmiştir (Çalışkan ve Dilmaç, 2022; Tosyalıoğlu ve Albayrak, 2023).

İlk kez 1971 yılında Amerika'daki Beyaz Saray Konferansı'nda yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gündeme getirilen manevi iyi oluş kavramı, bireyin hem dini yönünü hem de yaşamının anlam ve amacını kapsamaktadır (Acar, 2014; Özdoğan, 2005). Ellison (1983), manevi iyi oluşu dikey (dini) ve yatay (varoluşsal) olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Dikey boyut; bireyin inanç ve dini yönelimlerini ifade ederken yatay boyut ise bireyin yaşam doyumunu, anlamını ve amacını temsil etmektedir (Tan, 2023). Bu çerçevede manevi iyi oluş; bireyin hem kendi iç dünyası hem de çevresiyle uyum içinde bir denge kurmasını sağlayan derin ve çok boyutlu bir süreç olarak anlaşılmaktadır.

Türkiye'de yapılan çalışmalarda; manevi iyi oluşun bireylerin düşünce, davranış ve topluma kazandırılma süreçlerine katkı sağladığı, psikolojik yardım ve danışmanlık süreçlerinde etkili bir araç olduğu vurgulanmaktadır (Özdoğan, 2010; Pehlivan, 2018). Ayrıca evlilik doyumu, toplumsal cinsiyet algısı, yaşlılık, kronik hastalıklarla başa çıkma ve mutluluk düzeyi gibi farklı konularla da ilişkilendirildiği görülmektedir (Gürsu ve Ay, 2018; Özgenel ve Yılmaz, 2020). Manevi iyi oluşun; psikolojik dayanıklılığı artırdığı ve bireylerin yaşamlarında anlam bulmalarını sağladığı da literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Ekşi, Boyalı ve Ümmet, 2019). Ek olarak; manevi bakım uygulamalarının hastalarda travmatik stres belirtilerini azalttığı ve manevi iyi oluş ile ölüm kaygısı arasındaki ilişkide anlamlı etkiler oluşturduğu da tespit edilmiştir (Baş, 2022).

Manevi iyi oluş; bireylerin yaşamlarına anlam kazandırma, içsel huzur sağlama ve kişisel gelişimlerini destekleme süreçlerini içeren çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Acar, 2014). Bu kavram özellikle son yıllarda Türkiye'de sağlık, psikoloji ve dini alanlarda artan bir ilgiyle ele alınmakta ve bireylerin zihinsel, duygusal ve sosyal dengeleri üzerindeki etkileriyle akademik literatürde önemli bir araştırma alanı haline gelmektedir (Tan ve Yıldız, 2022). Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde; manevi iyi oluşun farklı yaş grupları ve toplumsal bağlamlar ile ilişkilendirilerek ele alındığı özellikle yaşlı bireyler

ve hastalar gibi spesifik gruplar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Görücü, 2019; Gürsu ve Ay, 2018).

Manevi iyi oluş; son yıllarda sağlık bilimleri alanında bireylerin ruhsal, psikolojik ve sosyal iyilik hallerini derinlemesine inceleyen önemli bir araştırma konusu olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de sağlık bilimleri alanında yapılan araştırmalarda; manevi iyi oluşun, çeşitli birey gruplarının yaşam kalitesine etkisini inceleyen çalışmaların sayısında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Literatürde yer alan araştırmalar; manevi iyi oluşun farklı alanlarda nasıl ele alındığını ve bu konudaki çalışmaların özellikle sağlık ve psikoloji disiplinleri çerçevesinde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte zaman içinde farklı yaş grupları, hastalık türleri ve toplumsal bağlamlar gibi daha spesifik konulara odaklanan çalışmaların sayısında da artış olduğu görülmektedir. Ancak, mevcut literatürde manevi iyi oluşa ilişkin yapılan bu çalışmaların; kapsamlı, sistematik bir derleme ve analizinin eksik olduğu da dikkat çekmektedir.

Bu nedenle, Türkiye’de manevi iyi oluş üzerine yapılan nicel tez çalışmalarını sistematik olarak incelemeyi amaçlayan bu araştırma; alandaki mevcut bilgi birikimini derleyerek hem teorik hem de uygulamaya dönük anlamlı katkılar sunmayı hedeflemektedir. Sistematik bir analiz yoluyla değerlendirilecek tezler aracılığıyla manevi iyi oluş konusunun; sağlık bilimleri bağlamında hangi değişkenler ve yöntemlerle ele alındığı, çalışma grupları ve konu çeşitliliği açısından nasıl bir dağılım gösterdiği kapsamlı biçimde ortaya konulacaktır. Böylece alandaki mevcut durumun daha net bir şekilde anlaşılması sağlanacak ve gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici öneriler geliştirilerek manevi iyi oluş literatürüne sistematik ve bütüncül bir bakış açısı kazandırılacaktır. Bu sistematik incelemeye aşağıdaki araştırma soruları rehberlik etmektedir:

- Sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluş konusuna odaklanan nicel tezler, yayımlandıkları yıl, akademik düzey, veri toplama yöntemi, çalışma türü ve katılımcı dağılımı açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Sağlık bilimleri alanında yayımlanan nicel tezlerde manevi iyi oluş ile ele alınan değişkenler, çalışma grupları, tez kalite değerlendirmeleri ve sonuçları açısından nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Tasarımı

Bu araştırma Türkiye’de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan, sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluş temalı lisansüstü nicel tezlerinin incelendiği bir sistematik

derleme olarak tasarlanmıştır. Sistematik derleme; belirli bir konuda mevcut literatürü yapılandırılmış bir yöntemle taramak, değerlendirmek ve sentezlemek için kullanılmaktadır (Bütün ve Çatalbaş, 2024; Çımar, 2021). Araştırmanın teorik çerçevesi, sağlık bilimlerinde sistematik derleme yöntemleri üzerine yapılan çalışmalardan esinlenerek oluşturulmuş ve bu bağlamda Bütün ve Çatalbaş’ın (2024) sistematik derleme süreçlerinin planlama, uygulama ve raporlama aşamalarına dair önerilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada, manevi iyi oluş konusundaki lisansüstü tezlerin, PRISMA (Sistematik Derlemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Bileşenleri) protokolü (Moher vd., 2009) doğrultusunda şeffaf, tekrarlanabilir ve kapsamlı bir yaklaşımla incelenmiştir. Sistematik derleme süreci; literatür taraması, çalışmaların belirli dahil edilme ve hariç tutulma kriterlerine göre seçilmesi, metodolojik kalite ve bulguların eleştirel değerlendirilmesi ve sonuçların standartlara uygun bir şekilde raporlanması adımlarını içermiştir (Yılmaz, 2021). Literatür taraması sırasında; anahtar kelimeler ve veri tabanları kullanılarak kapsamlı bir analiz yapılmış ve seçilen çalışmalar detaylıca analiz edilmiştir.

2.2. Dahil Etme ve Dışlama Kriterleri

Dahil edilen çalışmaların; uygunluğunu ve kalitesini sağlamak için bazı kriterler belirlenmiştir. Araştırmaya dahil etme kriterleri şunlardır: Çalışmanın yüksek lisans ve/veya doktora tezi olması, sağlık bilimleri alanında (sağlıkla doğrudan ilişkili bir bölümde yapılmış olması), Türkçe olması, manevi iyi oluş temasını ele almış olması, tezin tam metnine erişilebiliyor olması ve nicel bir çalışma olması. Türkiye’de 2014 ile 2024 yılları arasında sağlık bilimleri alanında hazırlanmış tez çalışmaları bu araştırmaya dahil edilmiştir. Dışlama kriterleri ise çalışmanın yüksek lisans ve/veya doktora tezi olmaması, sağlık bilimleri alanı dışında (sosyal bilimler gibi doğrudan sağlıkla ilişkili olmayan bölümler) yapılmış olması, Türkçe dışında bir dilde yazılmış olması, manevi iyi oluş temasını ele almamış olması, tezin tam metnine erişilebiliyor olmaması ve nicel yöntem dışında bir çalışma olmasıdır.

2.3. Literatür Tarama Süreci

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’de YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan sağlık bilimleri alanında yapılan manevi iyi oluş temalı lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Bu süreçte, ilgili tezlere erişim için YÖK Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanı kullanılmış "Spiritüel well-being", "spiritüel iyi oluş", "spiritüel iyilik hali", "manevi iyi oluş", "manevi iyilik", "manevi iyi olma" ve "manevi iyilik hali" anahtar kelimeleri taranmıştır.

Araştırmada yalnızca YÖKTEZ veri tabanında tam metnine erişim sağlanabilen tezler incelenmiş olup hem yöntemsel hem de içeriksel açıdan sistematik bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, Türkiye bağlamında sağlık bilimliler alanında artan manevi iyi oluş konusundaki nicel tez çalışmalarının bütüncül bir şekilde analiz edilmiştir.

2.4. Kalite Değerlendirmesi

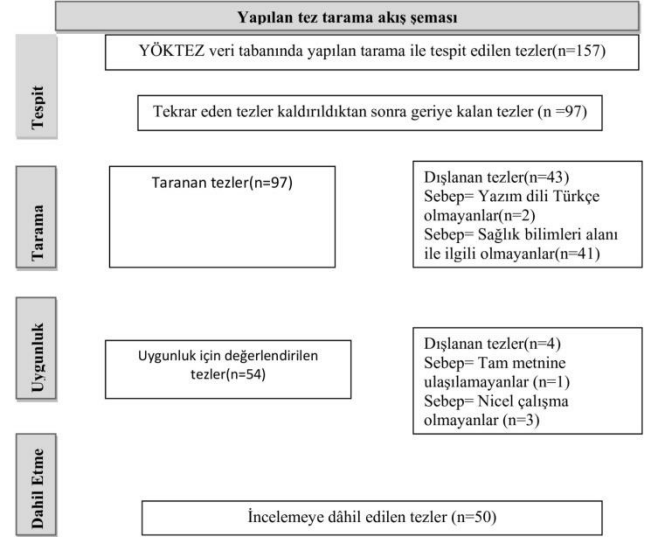
Bu çalışmada, nicel araştırmaların metodolojik kalitesini değerlendirmek için etkili bir araç olan "Etkili Halk Sağlığı Projesi (Effective Public Health Practice Project- EPHPP) Nicel Çalışmalar için Kalite Değerlendirme Aracı (Quality Assessment Tool for Quantitative)" kullanılmıştır (EPHPP, 2025). Değerlendirme sürecinde; örneklem seçimi, çalışma deseni, karıştırıcı değişkenler, körleme, veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirliği, kayıplar, müdahale bütünlüğü ve veri analizi gibi temel kriterler dikkate alınmıştır. Çalışmalar; bu ölçütlere göre "güçlü/yüksek", "orta" ve "zayıf" olarak sınıflandırılmıştır. İki bağımsız araştırmacı tarafından yürütülen değerlendirme sonucunda toplam 50 çalışmadan 3'ü güçlü, 47'si orta kalitede bulunmuş; zayıf kaliteye sahip çalışma tespit edilmemiştir. Değerlendirme süreci, Microsoft Excel programı ile sistematik şekilde kayıt altına alınmıştır. Bu yöntem; çalışmalara ilişkin güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesine ve bulguların daha güvenilir şekilde yorumlanmasına katkı sağlamaktadır.

2.5. Veri Analizi

Bu çalışma, Türkiye'de 2014-2024 yılları arasında sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluşu inceleyen lisansüstü tezlerin sistematik biçimde incelenmesini amaçlamaktadır. Tezler, önceden belirlenmiş dâhil etme ve dışlama kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırmaya alınacak tezler; PRISMA protokolü kapsamında belirlenmiş olup, Ocak 2025 tarihine kadar YÖKTEZ veri tabanında yer alan toplam 50 lisansüstü tez araştırmanın kapsamına alınmış ve kapsam geniş olmadığı için tüm tezler örneklem olarak alınmıştır. Ayrıca tezlerin seçim ve değerlendirme süreci oluşturulan kriter listesine göre Microsoft Excel programı kullanılarak sistematik şekilde kayıt altına alınmış ve analiz edilmiştir. Bu yöntem, araştırma sürecinin şeffaf, düzenli ve tekrarlanabilir olmasını sağlamıştır. Dâhil edilen tezlerin seçim süreci, PRISMA akış şeması ile Şekil 1'de görselleştirilmiştir.

2.6. Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışma için etik kurul onayına gerek yoktur.

Şekil 1. PRISMA Protokolü Kapsamında Hazırlanan Tezlerin Taranmasına Dair Akış Şeması

3. Bulgular

Bu bölümde; araştırmaya dâhil edilen lisansüstü tezlerin yayımlandığı yıllara göre dağılımı, akademik düzeyleri, kullanılan araştırma türleri, veri toplama yöntemleri, katılımcı dağılımı, katılımcı grupları, manevi iyi oluş ile çalışılan değişkenler, tezlerin kalite değerlendirmeleri ve sonuçlara dair bulgular sunulmuştur.

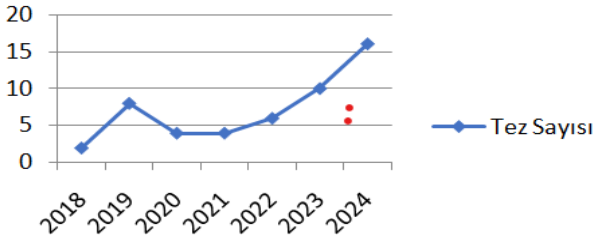
Verilen verilere göre incelenen tüm tezler yüksek lisans düzeyindedir. Tablo 1 incelendiğinde veri toplama şekli açısından ise tezlerin büyük bir kısmı yüz yüze veri toplama yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup bu tür tezlerin oranı %96'dır. Çevrimiçi veri toplama yöntemiyle gerçekleştirilen tez sayısı ise sadece 2 olup bu oran %4'tür. Bu durum, lisansüstü tezlerde veri toplama yönteminin çoğunlukla yüz yüze yapıldığını göstermektedir.

İncelenen tezlerin büyük çoğunluğunun tanımlayıcı türde olduğu görülmektedir; tanımlayıcı çalışmalar toplam tezlerin %38'ini oluşturmaktadır. Ek olarak; tanımlayıcı ve ilişki arayıcı (%14) ile tanımlayıcı ve kesitsel (%14) çalışma türleri de önemli bir paya sahiptir. Ayrıca tanımlayıcı ve ilişkisel (%6), tanımlayıcı, kesitsel ve ilişkisel (%4), karşılaştırmalı tanımlayıcı (%2), ilişkisel tanımlayıcı (%2) ve ilişkisel tarama (%2) gibi daha az tercih edilen çalışma türleri de mevcuttur. Öte yandan, randomize kontrollü deneysel çalışmalar da %6 oranında yer almakta ve deneysel araştırmaların alandaki sınırlı varlığını göstermektedir. Bu türlerin genellikle daha az sayıda olması tanımlayıcı ve kesitsel araştırma yöntemlerinin popülerliğini yansıtmaktadır.

Tablo 1. Tezlerin Tanımlayıcı Bazı Özelliklere Göre Dağılımı

Tezlerin Bazı Özellikleri	Tez Sayısı (n)	Yüzdelerik (%)
Veri Toplama Şekli		
Çevrimiçi	2	4
Yüz Yüze	48	96
Çalışma Türü		
İlişkisel tanımlayıcı	1	2
İlişkisel tarama	1	2
Karşılaştırmalı tanımlayıcı	1	2
Kesitsel ve ilişki arayıcı	1	2
Kesitsel, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	3	6
Korelasyonel-tanımlayıcı	1	2
Randomize kontrollü deneysel	3	6
Tanımlayıcı	19	38
Tanımlayıcı ve analitik	1	2
Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	7	14
Tanımlayıcı ve ilişkisel	3	6
Tanımlayıcı ve kesitsel	7	14
Tanımlayıcı, kesitsel ve ilişkisel	2	4
Katılımcı Dağılım Aralığı		
0-150	18	36
151-300	23	46
301-450	7	14
451- (+451)	2	4
Toplam	50	100

Katılımcı sayısına göre dağılım incelendiğinde, çoğu çalışma 151-300 kişilik bir katılımcı grubu ile yapılmıştır ve bu grup %46'lık bir oranla en büyük paya sahiptir. 0-150 kişilik katılımcı grubu ise %36'lık oranla ikinci sıradadır. 301-450 kişilik gruplarda yapılan çalışmaların oranı %14, 451 ve üzeri katılımcı sayısına sahip çalışmalar ise yalnızca %4 oranındadır.

Grafik 1: Dahil Edilen Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Dahil edilen çalışmaların özelliklerini veren Tablo 2 incelendiğinde, 2018 ile 2024 yılları arasında yayımlanan lisansüstü tezlerde yıllara göre bir artış olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2024 yılında yayımlanan 16 tezle, en yüksek

yayımlanma sayısına ulaşılmış ve bu yıl, toplam tezlerin %32'sini oluşturmuştur. Diğer yıllarda ise, 2023'te 10 tez (%20), 2019'da 8 tez (%16), 2022'de 6 tez (%12) yayımlanmışken 2020 ve 2021 yıllarında sırasıyla 4'er tez (%8) yayımlanmıştır. 2018 yılında ise yalnızca 2 tez (%4) yayımlanmış ve bu yılda daha düşük bir yayımlanma oranı gözlemlenmiştir. Dâhil edilen çalışmaların yıllara göre dağılımı, Grafik 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde; manevi iyi oluş ile ilgili yapılan tezlerde en fazla katılımcı grubu, onkoloji hastaları ve kanser tanısı almış bireylerden (%24) olduğu görülmektedir. Bu grubu, sırasıyla palyatif bakım ve hemodiyaliz hastaları (%14) takip etmektedir. Diğer gruplarda ise daha düşük katılım oranları gözlemlenmiştir. Psikiyatri ve bağımlılık hastaları, kardiyovasküler hastalar ve yoğun bakım hastaları ile hasta yakınları, her biri %6'lık oranla daha sınırlı bir temsil oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı bireyler, hasta yakınları ve bakım verenler grupları ise %8 oranında yer almaktadır. Kronik ve nörolojik hastalar %10, hemşireler ve sağlık çalışanları ise %12 oranında katılım sağlamıştır. Gebeler ve yeni doğan bakımı grubunda ise %4'lük bir katılım oranı bulunmaktadır. Öğrenciler ise yalnızca %2 oranında katılımcı grubu olarak yer almışlardır.

Dahil edilen çalışmaların özelliklerini veren Tablo 2 incelendiğinde yapılan kalite değerlendirmesi sonucunda, incelenen çalışmalardan 3'ü güçlü/yüksek kalite olarak 47'si ise orta kalite olarak sınıflandırılmıştır. Tüm çalışmalar, "Quality Assessment Tool for Quantitative Studies" aracı kullanılarak Excel programı aracılığı ile değerlendirildi ve her bir çalışma, örneklem seçimi, çalışma deseni, karıştırıcı değişkenler, körleme, veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirliği, kayıplar, müdahale bütünlüğü ve veri analizi gibi kriterlere göre kaliteye ayrıldı. Çoğunlukla çalışmaların orta kalite seviyesinde yer aldığı ve bu düzeyde birçok güçlü yönü olduğu gözlemlenmiştir. Yüksek kalite çalışmalar ise daha az sayıda olup genellikle titiz metodolojik yaklaşımlar ve geçerli veri toplama araçları kullanılarak yapılmış araştırmalardır.

Tablo 2. Dahil Edilen Çalışmaların Özellikleri

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Yapıldığı Üniversitesi	Çalışma Grubu	Çalışılan Değişkenler	Kalite Değerlendirmesi	Sonuçlar
Ata, G. (2018).	Atatürk Üniversitesi	Onkoloji hastaları	Umut Depresyon	Orta Kalite	Bu araştırma sonucunda onkoloji hastalarında manevi iyilik ile umutsuzluk ve depresyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, depresyon ile umutsuzluk arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Manevi iyilik düzeyleri arttıkça umutsuzluk ve depresyon düzeylerinin azaldığı, aynı zamanda umut düzeylerinin arttığı saptanmıştır.
Gültekin, A. (2018).	İnönü Üniversitesi	Psikiyatri hastaları	Tedaviye Uyum	Orta Kalite	Araştırma sonucunda psikiyatri hastalarının manevi iyilik düzeyleri ile tedaviye uyumları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur. Manevi iyilik düzeyi arttıkça tedaviye uyumun da arttığı tespit edilmiştir.
Çiçekli, N. (2019).	İstanbul Okan Üniversitesi	Açık kalp ameliyatı uygulanacak hastalar	Umut Düzeyi	Orta Kalite	Araştırma sonucunda açık kalp cerrahisi geçirecek hastaların manevi iyi oluş düzeyleri ve umut düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak hastaların eğitim durumu, daha önce kalp ameliyatı geçirme durumu ve hastanede kalış süresi ile umut düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.
Doğan, U. (2019).	Fırat Üniversitesi	Madde bağımlısı hastalar	Umutsuzluk	Orta Kalite	Araştırma sonucunda madde bağımlılarının manevi iyi oluş durumları ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca hastaların manevi iyi oluş düzeyleri ile yataklı tedavi merkezine başvuru sayıları arasında negatif yönde, Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları ile yataklı tedavi başvuruları arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.
Kavalalı Erdoğan, T. (2019).	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Onkoloji hastaları	Yalnızlık Ölüm Algısı	Orta Kalite	Araştırmada onkoloji hastalarının yalnızlık düzeylerinin arttıkça, ölüm algısı ile spiritüel iyilik hali arasındaki ilişki incelenmiş ve yalnızlık puanı arttıkça ölüm algısının bazı alt boyutları ile spiritüel iyilik hali puanlarının azaldığı, spiritüel iyilik hali puanları arttıkça ise ölüm algısının bazı alt boyutlarının arttığı belirlenmiştir.
Bilgiç, G. (2019).	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Gebeler	Doğum Korkusu Psikolojik İyilik Hali	Orta Kalite	Araştırma sonucunda gebelerin doğum korkusu ile psikolojik vespitüel iyilik halleri arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Spiritüel ve psikolojik iyilik hali daha olumlu olan gebelerin doğum korkusu daha düşük seviyelerde olduğu saptanmıştır.
Karatay, S. (2019).	Ege Üniversitesi	Kanser tanısı almış çocukların ebeveynleri	Bakım Yükü Konfor	Orta Kalite	Ebeveynlerin manevi iyi oluşu ile konfor arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin bakım yükü ile konfor arasında ise negatif yönde bir ilişki saptanmıştır.
Yılmaz, E. (2019).	Ege Üniversitesi	65-84 yaş arasındaki huzurevi sakinleri (yaşlılar), demans, majör depresyon veya nörolojik hastalık tanısı almayanlar.	Konfor	Orta Kalite	Araştırmada yaşlıların manevi iyi oluşu ile genel konforları arasında bir ilişki bulunmuş, ancak sosyo-demografik özelliklerine göre bir fark tespit edilmemiştir. Olumsuz deneyim yaşayan yaşlıların manevi iyi oluşlarının daha düşük olduğu saptanmış, huzurevinde uzun süre kalan yaşlıların sosyokültürel konforları ise daha düşük bulunmuştur.
Kaya, R. (2019).	İstanbul Okan Üniversitesi	Riskli birimlerde çalışan hemşireler	Psikolojik Dayanıklılık	Orta Kalite	Araştırmada hemşirelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile manevi iyi oluşları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Hemşirelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile birimdeki çalışma süresi, haftalık çalışma süresi, eğitim durumu ve mesleki memnuniyetleri arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Ayrıca hemşirelerin mesleki deneyimleri, nöbet sayısı ve eğitim durumu ile manevi iyi oluşları arasında da anlamlı farklar bulunmuştur.
Görücü, S. (2019).	Dokuz Eylül Üniversitesi	Yoğun bakım ünitelerinde yatmakta olan hastaların birinci derece yakınları	Ölüm Anksiyetesi	Orta Kalite	Araştırmada ölüm anksiyetesi ile manevi iyi oluş arasında pozitif yönde ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Ölüm anksiyetesi düzeyi arttıkça hasta yakınlarının manevi iyi oluş düzeylerinin de arttığı saptanmıştır.
Kaplan, E. (2020).	İstanbul Okan Üniversitesi	Yatağa bağımlı hastalara bakım veren hasta yakını	Bakım Yükü	Orta Kalite	Spiritüel İyi Oluş Ölçeği ile Bakım Yükü Ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur.
Çalınık Çölgeçen, G. (2020).	Ege Üniversitesi	İmmün yetmezlik tanısı ile hastanede yatan çocukların anneleri	Anksiyete	Orta Kalite	Spiritüel İyi Oluş Ölçeği ile Beck Anksiyete Ölçeği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yüksek manevi iyi oluş düzeyine sahip annelerin anksiyete düzeyleri daha düşük, düşük manevi iyi oluş düzeyine sahip annelerin ise anksiyete düzeyleri

					daha yüksek bulunmuştur.
Kahraman, B.N. (2020).	Bursa Uludağ Üniversitesi	Akciğer kanseri hastası.	Hastalık Algısı	Orta Kalite	Spiritüel İyilik Hali (SİH) ile hastalık algısı alt boyutları arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur
Durmuş, Y. (2020).	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	Hemodiyaliz tedavisi alan hasta	Anksiyete Depresyon	Orta Kalite	Manevi İyi Oluş (anlam, barış, inanç, manevi iyi oluş düzeyleri) ile anksiyeteve depresyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Maneviyat düzeyi arttıkça anksiyeteve depresyon düzeylerinin azaldığı gözlemlenmiştir.
Bektaş, S. (2021).	Yozgat Bozok Üniversitesi	Palyatif bakım hastası.	Ağrıyla Başa Çıkma	Orta Kalite	Manevi İyilik (anlam, barış, inanç alt boyutları) ile ağrıyla başa çıkma alt boyutları arasında çeşitli anlamlı ilişkiler bulunmuştur
Girgin, N. (2021).	Dokuz Eylül Üniversitesi	Ayaktan kemoterapi alan kanserli hastalar	Psikolojik Dayanıklılık	Orta Kalite	Spiritüel İyilik Hali (FACIT-SP 12) ile Psikolojik Dayanıklılık (YİPDÖ) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılık düzeyinin orta seviyenin üstünde olduğu, spiritüel iyilik halinin ise orta seviyede olduğu belirlenmiştir.
Duracak, A. (2021).	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Palyatif bakım hastalarına bakım verenler	Depresyon Bakım Yükü	Orta Kalite	Manevi iyi oluş puanlarının artması, bakım yükünün azalmasına ve depresyon düzeylerinin arttığı zaman bakım yükünün arttığı şekilde bir ilişki bulunmuştur
Yorulmaz, E.T. (2021).	Başkent Üniversitesi	Erişkin klinik ve yoğun bakım ünitelerinde görev yapan hemşireler	Bilinçli Farkındalık	Orta Kalite	Araştırma kendini spiritüel olarak tanımlayan ve 31-40 yaş grubundaki hemşirelerin daha yüksek manevi iyi oluş ve bilinçli farkındalık seviyelerine sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca mesleki deneyim ve meditasyon ya da yoga gibi uygulamalar, bu düzeylerin artmasına katkı sağlamıştır. Hemşirelerin iş memnuniyeti de manevi iyi oluşu olumlu etkilemiştir.
Çelebioğlu, S. (2022).	Ankara Üniversitesi	Bebeği yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan anne ve baba	Stres Seviyeleri Spiritüel Bakım Gereklerini	Orta Kalite	Araştırmada, anne ve babaların manevi iyi oluş düzeyleri ile stres seviyeleri arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur. Yani, manevi iyi oluş puanları arttıkça stres düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca annelerin manevi iyi oluş ve stres puanlarının babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anne ve babaların bebeklerinin doğum haftası ve ağırlığının düşmesiyle, stres seviyeleri artarken manevi iyi oluş düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.
Aktaş, E. (2022).	Gazi Üniversitesi	Yoğun bakımda çalışan hemşire	Tükenmişlik	Orta Kalite	Araştırma, yoğun bakım hemşirelerinin manevi iyi oluşları ile tükenmişlik düzeyleri arasında genel olarak anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Ancak manevi iyi oluşun anomi alt boyutu ile tükenmişlik puanları arasında pozitif bir ilişki, kişisel başarı alt boyutu ile ise manevi iyi oluş puanları arasında da pozitif bir ilişki tespit edilmiştir
Mıngir, V. T. (2022).	Pamukkale Üniversitesi	Kanser hastalığı olan çocukların ebeveynleri	Yaşam Kalitesi	Orta Kalite	Manevi iyi oluş düzeyleri ile yaşam kalitesi arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki belirlenmiştir. Aşkınlık ve doğayla uyum düzeyleri ile yaşam kalitesinin arttığı gözlemlenmiştir.
Baş, B. (2022).	Yozgat Bozok Üniversitesi	Koroner yoğun bakımda yatan hastalar	Ölüm Kaygısı	Orta Kalite	Hastaların manevi iyilik hali ile ölüm kaygısı düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Manevi iyilik ölçeği puanı ile anlam arasında güçlü pozitif yönde, barış ve ölüm kaygısı ölçeği puanı arasında ise zayıf negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Cinsiyet, medeni durum, meslek, gelir durumu, eğitim seviyesi, sağlık durumu gibi bazı tanıtıcı özellikler ile manevi iyilik ve ölüm kaygısı düzeyleri arasında anlamlı farklar belirlenmiştir
Gece, B. (2022).	On dokuz Mayıs Üniversitesi	Multipl Skleroz tanısı almış bireyler	Dini Başa Çıkma Tarzları	Orta Kalite	Olumlu dini başa çıkma yöntemlerinin artması ile manevi iyi oluş (özellikle aşkınlık ve doğayla uyum) artmaktadır. Olumsuz dini başa çıkma yöntemlerinin artması ise manevi iyi oluş düzeylerini ve aşkınlık düzeyini olumsuz etkilemektedir.
Çap, B. (2022).	Dokuz Eylül Üniversitesi	Spontane veya yardımcı üreme teknikleri (YÜT) ile gebe kalan kadınlar	Prenatal Stres Bağlanma Düzeyi	Orta Kalite	YÜT ile gebe kalan kadınlar daha yüksek prenatal stres yaşamakta ve düşük düzeyde bağlanmaya sahiptir. YÜT grubundaki kadınlarda manevi iyi oluş düzeyi arttıkça prenatal stres düzeyi azalmaktadır. Ayrıca her iki gruptaki kadınlarda eş katılımı arttıkça prenatal bağlanma düzeyi azalmaktadır.
Efe, S. (2023).	Atatürk Üniversitesi	Miyokard enfarktüsü geçirmiş bireyler	Umutsuzluk	Orta Kalite	Miyokard enfarktüsü geçirmiş bireylerin manevi iyi oluş düzeyleri arttıkça umutsuzluk düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca demografik faktörler (BKİ, aile tipi, medeni durum, uyku problemleri, sağlıklı olmak için çaba, düzenli spor yapma, dini vecibeleri yerine getirme) manevi iyi oluşve umutsuzluğu anlamlı derecede etkilemektedir.
Katı, G.N.	Necmettin	Meme kanseri tanısı	Destekleyici	Orta Kalite	Meme kanseri tanısı alan bireylerin manevi iyi oluş

(2023).	Erbakan Üniversitesi	alan bireyler	Bakım Gereksinimleri		düzei arttıkça destekleyici bakım gereksinimleri azalmaktadır. Ayrıca çalışma durumu ve hastalık sürecinde destekleyici bakıma ihtiyaç duyma durumu ile manevi iyi oluş arasında anlamlı fark bulunmuştur.
Altunbaş Yavaşca, A. (2023).	Atatürk Üniversitesi	Şizofreni hastaları	İçselleştirilmiş Damgalanma	Orta Kalite	Şizofreni hastalarında manevi iyilik düzeyinin artması, içselleştirilmiş damgalanma düzeyinin azalmasıyla ilişkilidir. Manevi iyilik ölçeğinin alt boyutları olan anlam, barış ve inanç düzeylerinin azalması, içselleştirilmiş damgalanma düzeylerinin artmasına yol açmaktadır.
Bakan, C. (2023).	İzmir Ekonomi Üniversitesi	Böbrek nakli alıcıları	Belirsizliğe Tahammülsüzlük Psikolojik İyi Oluş	Orta Kalite	Böbrek nakli alıcılarında manevi iyilik hali arttıkça, psikolojik iyi oluş düzeyleri de artmaktadır. Ancak belirsizliğe tahammülsüzlük ile manevi iyilik hali ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
Eynel, R. (2023).	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOA) tanısı almış bireyler	Manevi Bakım Girişimleri	Yüksek Kalite	Girişim grubundaki hastalar, kontrol grubundakilerden daha yüksek manevi iyi oluş puanlarına sahip olmuşlardır. Manevi bakım girişimlerinin hastaların manevi iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca spiritüel bakım gereksinimleri ölçütüne göre, girişim grubundaki hastaların puanları kontrol grubuna göre daha düşük olmuştur.
Öztürk, N. (2023).	Balıkesir Üniversitesi	Yaşlı bireyler	Aktif Yaşlanma	Orta Kalite	Araştırma yaşlı bireylerin manevi iyi oluş düzeyi arttıkça aktif yaşlanma düzeylerinin de arttığını göstermiştir. Manevi iyi oluş, yaşlıların aktif yaşlanma düzeylerini etkileyen önemli bir değişken olarak bulunmuştur. Manevi iyi oluş puanları, aktif yaşlanma puanlarını anlamlı şekilde yordarken cinsiyet, yaşadığı yer, kiminle yaşadığı ve sağlığı algılama durumu gibi değişkenlerin düzenleyici rolü anlamlı olmamıştır. Ayrıca kişilerin hayatlarında manevi uygulamalara yer vermeleri ve sağlığı algılama durumlarının yükselmesi, aktif yaşlanma puanlarını artırmıştır.
Yanar, G. (2023).	Ege Üniversitesi	Yaşlı bireyler	Manevi Uygulamalar Sağlık Algısı	Orta Kalite	Araştırma manevi iyi oluş arttıkça sağlık algısının azaldığını göstermiştir. Çalışmaya katılan bireylerin en yaygın kullandığı manevi uygulama dua etmek olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Sağlık Algısı Ölçeği ile İyi Oluşun Maneviyat Endeksi Ölçeği arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Türktaş, E. (2023).	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Kemoterapi alan hastalar	Semptomlar	Orta Kalite	Kemoterapi alan bireylerin spiritüel iyilik hali arttıkça yaşadıkları semptomlar azalmaktadır. Üç faktörlü spiritüel iyilik hali ölçeği ile Memorialsemptom değerlendirme ölçeği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Kaygusuz, G. (2023).	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	KOA'lı bireyler	Dua Dispne Şiddeti Anksiyete	Yüksek Kalite	Dua dinletiminin KOA'lı bireylerin dispne şiddeti üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır. Ancak müdahale grubunda anksiyete düzeyinin azaldığı ve spiritüel iyiliğin arttığı gözlemlenmiştir. Kontrol grubunda ise dispne şiddeti benzer şekilde kalırken anksiyete düzeyinin arttığı ve spiritüel iyilik halinin azaldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak dua dinletimi anksiyete ve spiritüel iyilik üzerinde olumlu bir etki yaparken dispne şiddetini etkilememiştir.
Uslu, B. (2023).	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Hemşirelik öğrencileri	Refleksiyon Yöntemi Manevi Bakım Algısı	Yüksek Kalite	Müdahale grubunda manevi bakım eğitimi ve refleksiyon yöntemi uygulandıktan sonra manevi iyi oluş ve manevi bakım algısı düzeylerinde anlamlı bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle aşkınlık ve doğayla uyum alt boyutlarında da anlamlı farklar bulunmuştur. Öğrencilerin refleksiyon yöntemi hakkında olumlu düşünceler ifade ettikleri saptanmıştır. Sonuç olarak refleksiyon yönteminin manevi bakım eğitiminde etkili bir yöntem olduğu ve manevi iyi oluş ile manevi bakım algısı üzerinde olumlu etkiler yarattığı belirlenmiştir.
Yumuşak, S. (2024).	Selçuk Üniversitesi	İnmeli hastalara bakım veren bireyler	Bakım Yükü, Sosyal Destek Algısı	Orta Kalite	Araştırma sosyal destek ve manevi iyi oluşun bakım yükünü önemli ölçüde etkilediğini ve bu faktörlerin bakım yükündeki varyansın büyük kısmını açıkladığını göstermektedir. Bakım veren bireylerin bakım yükü, sosyal destek ve manevi iyi oluş arttıkça azalırken demografik faktörler etkili olmamıştır. Ekonomik durum ve sağlık durumu gibi faktörler ise bakım yükünü etkilememektedir.
Kandemir, S. (2024).	Kafkas Üniversitesi	Skleroderma hastaları	Anksiyete Depresyon Sosyal Görünüş Kaygısı	Orta Kalite	Sosyal görünüş kaygısının, anksiyete ve manevi iyi oluşun anomi alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir.

Alpay, Y. (2024).	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Ayaktan kemoterapi uygulanan kanserli hastalar	Psikolojik Dayanıklılık Yaşam Kalitesi	Orta Kalite	Manevi iyi oluş psikolojik dayanıklılığın fonksiyonel ölçek ve genel yaşam kalitesi üzerindeki pozitif etkisini güçlendirirken semptom ölçeği üzerindeki negatif etkisini artırmaktadır. Ayrıca psikolojik dayanıklılığın yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkisi ve manevi iyi oluşun dolaylı etkisi bulunmuştur.
Şahin, S. (2024).	Kafkas Üniversitesi	Yaşlı bireyler	Kendini İhmal Ölüm Kaygısı	Orta Kalite	Manevi iyi oluş ile kendini ihmal arasında negatif yönlü düşük düzeyde bir ilişki bulunmuş ve manevi iyi oluş, kendini ihmal etmeyi anlamlı şekilde azaltmıştır. Ayrıca yaşlı bireylerde ölüm kaygısı orta düzeyde, manevi iyi oluş ise yüksek düzeyde bulunmuştur.
Koçak, S. N. (2024).	Yozgat Bozok Üniversitesi	Kronik hastalığı olan bireyler	Kronik Hastalık	Orta Kalite	Katılımcıların cinsiyet, yaş aralığı, eğitim durumu, meslek durumu gibi bazı tanıtıcı özelliklerine göre manevi iyilik hali envanteri toplam puan ortalaması arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca manevi iyilik düzeyi ile umutsuzluk arasında kuvvetli ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.
Tabanlı, Z. (2024).	Kırklareli Üniversitesi	Kemoterapi alan hastalar	Geleneksel, Alternatif ve Tamamlayıcı Tıp Sağlık İnanışları	Orta Kalite	Katılımcıların GETAT Tutum ve GETAT Sağlık İnanış Ölçeği toplam puanları ile cinsiyet, çalışma durumu, hastalıklarda ilk başvuru yöntem, GETAT bilgi düzeyi ve GETAT kullanma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca SİÖ toplam puanları ile eğitim durumu arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Spiritüel iyilik hali ile sağlık ve tedaviye bakış açıları arasında da pozitif yönlü ilişkiler bulunmuş, modern tıba karşı memnuniyetsizlik ile negatif bir ilişki gözlemlenmiştir.
Odlukaya Dağlı, B. (2024).	Üsküdar Üniversitesi	Hemşireler	Spiritüel Bakım Yeterlilikleri	Orta Kalite	Hemşirelerin manevi iyi oluş düzeyleri ile spiritüel bakım yeterlilikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur; yani, manevi iyi oluş düzeyi arttıkça spiritüel bakım yeterlilikleri de artmaktadır. Hemşirelerin yaş, meslek deneyimi ve eğitim durumu gibi faktörlerin de bu ilişki üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.
Ünlü, H. (2024).	On dokuz Mayıs Üniversitesi	Palyatif bakım hastalarına bakım veren bireyler	Öz Aşkınlık Bakım Yükü	Orta Kalite	Araştırma bakım verme yükü ile manevi iyi oluş düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını, ancak bakım verme yükü arttıkça öz aşkınlık düzeyinin azaldığını ortaya koymuştur.
Kaya Işık, E. (2024).	Atatürk Üniversitesi /	Hemşireler	Bilinçli Farkındalık Yaşam Doyumu	Orta Kalite	Hemşirelerin bilinçli farkındalık puan ortalamaları ile manevi iyi oluş ölçeğinin aşkınlık ve doğayla uyum alt boyutları arasında pozitif, anomi alt boyutu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, bilinçli farkındalık ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Koçak, İ. (2024).	Atatürk Üniversitesi	Mide kanseri hastaları	Manevi Bakım Gereklerinin Sağlık Kaderciliği	Orta Kalite	Manevi bakım gereksinimlerinin, manevi iyi oluş üzerinde pozitif etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca manevi bakım gereksinimlerinin sağlık kaderciliğini pozitif yönde etkilediği, sağlık kaderciliği ile manevi iyi oluş arasındaki ilişkide aracılık yaptığı bulunmuştur.
Çetin, B. (2024).	Sanko Üniversitesi	Hemodiyaliz tedavisi alan verenaltransplantasyon yapılan hastalar	Hemodiyaliz, Renal Transplantasyon	Orta Kalite	Hemodiyaliz tedavisi alan hastaların manevi iyi oluş düzeyleri, toplam puan ortalamaları açısından renaltransplantasyon yapılan hastalardan daha yüksek bulunmuştur. Hemodiyaliz hastalarında, manevi iyi oluş ölçeği alt boyutlarının bazı değişkenlere (eğitim durumu, bakım verenin varlığı, maneviyatın başatmaya yardım ettiğini düşünme durumu vb.) göre anlamlı farklar gösterdiği, renaltransplantasyon yapılan hastalarda ise yaş, cinsiyet, çalışma durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklar bulunduğu tespit edilmiştir.
Kurt, B. (2024).	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Kanser tanısı almış bireyler	Kanser Tanısı	Orta Kalite	Kanser tanısı almış hastaların manevi iyi oluş durumları, yaş, eğitim durumu ve tanı durumlarına göre anlamlı farklar göstermektedir. Araştırma sonucunda kanser hastalarının manevi iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.
Kılıç, A.N. (2024).	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Hemodiyaliz tedavisi uygulanan bireyler	Hastalığa Uyum Konfor	Orta Kalite	Hemodiyaliz tedavisi gören bireylerde hastalığa uyum, konfor ve spiritüel iyilik düzeyleri arasında zayıf düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin hastalığa uyum düzeyleri arttıkça konfor ve spiritüel iyilik düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, hemodiyalize girme süresi ve sıklığı, diyet ve sıvı tüketimine uyum gibi değişkenlerin, hastalığa uyum, konfor ve spiritüel iyilik düzeyini etkilediği tespit edilmiştir.
Karadeli, G.G.	Başkent Üniversitesi	Kanser tanısı almış bireyler	Stigma Algısı	Orta Kalite	Kanser tanısı almış bireylerin manevi iyi oluş durumu yüksek bulunmuştur. Ayrıca hastaların yaşı, eğitim

(2024).						durumu ve tanı durumları ile manevi iyi oluş durumları arasında anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir.
Kıyak, H.N. (2024).	İstanbul Üniversitesi	Yoğun bakımdan servise transfer edilen hastalar	Yoğun Bakım Deneyimi	Orta Kalite		Yoğun bakım deneyimi ile spiritüel iyilik hali arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca hastaların yaşları, yoğun bakımda kaldıkları gün sayısı ve eğitim düzeyleri ile yoğun bakım deneyimleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
Koca, O. (2024).	Haliç Üniversitesi	Hekimler ve hemşireler	Hekimler ve hemşirelerin Spiritüel İyi Oluş Düzeyleri	Orta Kalite		Hekimlerin ve hemşirelerin manevi iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Hemşirelerin manevi iyi oluş puan ortalaması hekimlerden daha yüksektir. Ayrıca yaş, cinsiyet, ekonomik durum, çalışma koşulları, meslek seçimi, iş tatmini ve eğitim düzeyi gibi faktörlerin her iki grup üzerinde benzer etkiler yarattığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin Manevi İyi Oluş ile İncelediği Değişkenler

Psikolojik ve Duygusal	Sosyal ve Destekleyici	Manevi ve Spiritüel	Fiziksel Sağlık	Bilişsel ve Algısal	Yaşam Deneyimleri ve Gelişim	Duygusal İyilik ve Manevi İhtiyaçlar
Umut Düzeyi	Yalnızlık	Dini Başa Çıkma Tarzları	Ağrıyla Başa Çıkma	Bilinçli Farkındalık	Doğum Korkusu	Manevi İhtiyaçlar
Umutsuzluk	Sosyal Destek Algısı	Manevi Bakım Girişimleri	Kanser Tanısı	Yaşam Doyumu	Ölüm Algısı	Manevi Bakım Gereksinimleri
Depresyon	Destekleyici Bakım	Aktif Yaşlanma Manevi	Yoğun Bakım Deneyimi	Yaşam Hastalık Algısı	Prenatal Stres	Sağlık Algısı
Bakım Yükü	Gereksinimleri	Yaşlanma Manevi	Hemodiyaliz Renal	Hastalık Algısı	Bağlanma Düzeyi	Kronik Hastalık
Psikolojik İyilik Hali	Bakım Yükü	Yaşlanma Manevi	Transplantasyon		Yaşam Deneyimleri	
Psikolojik Dayanıklılık	Konfor	Uygulamalar	Hastalığa Uyum		Yaşam Kalitesi	
Ağrıyla Başa Çıkma	Sosyal Görünüş Kaygısı	Sağlık Algısı	Sağlık İnançları			
Stres	Sosyal Destek	Semptomlar	Fiziksel İyi Oluş			
Seviyeleri	Hekimler, Hemşireler	Dua				
Anksiyete	Yaşam Kalitesi	Dispne Şiddeti				
Ölüm Anksiyetesi		Refleksiyon Yöntemi				
Tükenmişlik		Manevi Bakım Algısı				
Belirsizliğe Tahammülsüzlük		Kronik Hastalık				
Psikolojik İyi Oluş		Spiritüel Bakım				
Öz Aşkınlık		Yeterlilikleri				
Kendini İhmal		Sağlık				
Stigma Algısı		Kaderciliği				

Tablo 3'te tezlerin manevi iyi oluş ile beraber incelediği değişkenler gösterilmiştir. Bu değişkenler sınıflama yapılarak yedi tema altında toplanmıştır. Psikolojik ve duygusal değişkenler arasında umut, depresyon, yalnızlık, stres seviyesi, tükenmişlik, ağrıyla başa çıkma gibi faktörler öne çıkarken Sosyal ve destekleyici değişkenler arasında sosyal destek algısı, bağlanma düzeyi ve yaşam doyumu gibi unsurlar bulunmuştur. Manevi ve spiritüel değişkenler, manevi bakım desteği, spiritüel bakım gereksinimleri, dua ve manevi uygulamalar gibi unsurlar üzerinden ele alınmıştır.

Fiziksel sağlık ile ilgili değişkenler, tedaviye uyum, hastalık algısı ve sağlık inanışları gibi faktörlerle değerlendirilmiştir. Bilişsel ve algısal değişkenler arasında ölüm algısı, stigma algısı ve refleksiyon yöntemi gibi kavramlar yer alırken Yaşam deneyimleri ve gelişimle ilgili değişkenlerde travma sonrası gelişim, yaşam anlamlandırma görüşmeleri ve yoğun bakım deneyimi incelenmiştir. Son olarak, duygusal iyilik ve manevi ihtiyaçlar kapsamında konfor, bakım yükü ve aktif yaşlanma gibi faktörler araştırılmıştır.

4. Tartışma

Bu çalışmanın bulguları manevi iyi oluşun farklı hasta grupları ve bireyler üzerindeki etkisini inceleyen lisansüstü tezlerin genellikle tanımlayıcı ve kesitsel yöntemlerle gerçekleştirildiğini göstermiştir. Tanımlayıcı araştırmaların yaygın olması, manevi iyi oluşun bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlık durumlarıyla ilişkisini anlamaya yönelik çalışmalara duyulan ihtiyacın bir göstergesi olabilir (Ata, 2018; Doğan, 2019; Gültekin, 2018).

Veri toplama yöntemleri incelendiğinde çoğunluğunun (%96) yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum manevi iyi oluş çalışmalarında katılımcılarla birebir etkileşimin önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak dijital veri toplama tekniklerinin yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi yöntemlerin de gelecekte daha fazla kullanılabileceğini düşündürmektedir.

Yıllara göre tez yayımlanma sayısında bir artış gözlemlenmiştir. 2018 yılında sadece 2 tez yayımlanmışken 2024 yılında bu sayının 16'ya yükseldiği görülmüştür. Bu artış manevi iyi oluşun bireylerin sağlık ve iyi oluş düzeyleri üzerinde etkili unsur olduğuna dair bir farkındalığın arttığını gösterebilir (Kandemir, 2024; Şahin, 2024). Ancak bu durum pandemi (Covid-19) ile beraber uluslararası düzeyde, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) manevi sağlık ve destek konusunda yaptığı çağrılar ve bu alandaki araştırmaların artışı göz önüne alındığında (WHO, 2020), Türkiye'deki artışın küresel sağlık eğilimleri ile de ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Katılımcı gruplarına bakıldığında en fazla temsil edilen grubun onkoloji hastaları (%24) olduğu görülmektedir. Bu grubu palyatif bakım ve hemodiyaliz hastaları takip etmektedir. Manevi iyi oluşun en fazla onkoloji hastaları üzerinde incelenmesi bu bireylerin psikososyal destek ihtiyacının yüksek olmasıyla ilişkili olabilir (Karatay, 2019; Kavalalı Erdoğan, 2019). Bu eğilim, Türkiye'deki onkoloji hastalarına yönelik sınırlı manevi destek uygulamalarına bağlı olarak da açıklanabilir. Uluslararası literatürde de onkoloji hastalarıyla yapılan araştırmaların yaygın olduğu (Barata vd., 2022; Sun vd., 2015) ancak aynı zamanda yaşlı bireyler ve göçmenler gibi çeşitli gruplara yönelik çalışmaların olduğu görülmektedir (Koenig, 2012). Bununla birlikte yoğun bakım hastaları ve hasta yakınları üzerinde yapılan çalışmalar manevi iyi oluşun stres, kaygı ve psikolojik dayanıklılık ile ilişkisini işaret etmektedir (Görücü, 2019; Yorulmaz, 2021). Bu gruptaki bireylerin duygusal yüklerini

hafifletmede ve stresle başa çıkmada önemli bir destek sağladığını düşündürebilir.

Depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk gibi olumsuz psikolojik durumlarla manevi iyi oluş arasında genellikle negatif bir ilişki tespit edildiği gözlenmektedir (Çalınık Çölgeçen, 2020; Durmuş, 2020; Efe, 2023; Kandemir, 2024). Onkoloji hastaları, psikiyatri hastaları ve kronik hastalıkları bulunan bireyler üzerinde yapılan araştırmalar, manevi iyi oluş seviyesinin artmasının psikolojik zorlukların azalmasına katkı sağladığını ortaya koymuştur (Ata, 2018; Gültekin, 2018; Koçak, 2024). Ayrıca bakım sürecinde yer alan hasta yakınları ve sağlık çalışanlarının manevi iyi oluş düzeylerinin bakım yükü, stres ve psikolojik dayanıklılık ile önemli bir ilişki içinde olduğu görülmüştür (Çelebioğlu, 2022; Kaplan, 2020; Uslu, 2023; Yorulmaz, 2021). Bu bulgular, manevi desteğin sadece hasta için değil, bakım verenler için de önemli bir iyileştirici faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bakım sürecindeki stresin azaltılması ve psikolojik dayanıklılığın artırılması hem hastaların hem de bakım verenlerin sağlıklı bir iyileşme süreci geçirmelerini sağlayabilir.

Manevi iyi oluşun hastalık algısı ve tedavi süreciyle de doğrudan bağlantılı olduğu bulgular arasında öne çıkmaktadır. Özellikle kanser hastaları ve kronik hastalıklara sahip bireyler üzerinde yapılan çalışmalar, manevi iyi oluş seviyesinin yüksek olmasının hastaların sağlık durumlarını algılama biçimlerini ve tedaviye uyumlarını olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır (Kahraman, 2020; Kurt, 2024). Diğer taraftan palyatif bakım hastaları, hemodiyaliz tedavisi gören bireyler ve yaşlı popülasyon üzerinde yapılan araştırmalar, manevi iyi oluşun destekleyici bakım gereksinimlerini azalttığını, hastalığa uyum sürecini kolaylaştırdığını ve genel yaşam kalitesini artırdığını göstermektedir (Kılıç, 2024; Mingır, 2022). Öte yandan manevi bakım girişimleri ve dini başa çıkma yöntemleri gibi uygulamaların hastaların manevi iyi oluşunu artırarak sağlık süreçlerine olumlu katkıda bulunduğu görülmüştür (Eynel, 2023; Gece, 2022). Bu bulgular, manevi iyi oluşun yalnızca hastaların duygusal iyilik hallerini iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda tedavi süreçlerine uyumlarını artırarak genel sağlık sonuçlarını olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Manevi iyi oluşun sosyal destek ve konfor ile ilişkisi de çalışmalarda ortaya konmuştur. Bakım verenlerin manevi iyi oluşu arttıkça bakım yüklerinin azaldığı ve psikolojik dayanıklılıklarının arttığı belirlenmiştir (Kaplan, 2020; Ünlü, 2024; Yumuşak, 2024).

Benzer şekilde hemşireler üzerinde yapılan çalışmalar manevi iyi oluşun bilinçli farkındalık ve iş memnuniyeti ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Kaya, 2019; Odlukaya Dağlı, 2024). Bu bulgular, manevi iyi oluşun sadece bireysel düzeyde değil, sosyal ve mesleki yaşamda da önemli etkiler yarattığını göstermektedir.

Yaşlı bireyler ve bakım sürecinde yer alan kişiler için manevi iyi oluş, sosyal destek mekanizmalarıyla doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmalar huzurevinde kalan yaşlıların manevi iyi oluş seviyelerinin genellikle daha düşük olduğunu ancak olumlu manevi uygulamaların (dua, meditasyon vb.) aktif yaşlanma sürecine katkı sağlayarak sağlık algısını ve yaşam doyumunu artırdığını göstermektedir (Öztürk, 2023; Şahin, 2024). Bu durum bakım hizmetlerinin sadece fiziksel değil, manevi yönden de yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına yanıt verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, bu bulgular manevi iyi oluşun hem psikolojik hem de sosyal sağlık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyarken gelecekteki araştırmalar daha uzun vadeli ve deneysel tasarımlarla bu ilişkileri daha ayrıntılı olarak manevi iyi oluş konusunu incelemelidir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, 2024 yılında sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluşu ele alan lisansüstü nicel en yüksek tez sayısına ulaşıldığını göstererek sağlık bilimleri alanında manevi iyi oluşun önemli bir araştırma konusu haline geldiğini kanıtlamaktadır. Tezlerin büyük kısmının hemşirelik alanında ve yüksek lisans düzeyinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca manevi iyi oluşun; psikolojik, duygusal, sosyal, manevi, fiziksel ve bilişsel boyutlarıyla bireylerin genel iyilik halleriyle sıkı bir bağlantı içinde olduğu belirlenmiştir. Kanser hastaları, onkoloji ve yoğun bakım hastaları gibi gruplara odaklanan araştırmalar; ağır hastalıkların manevi iyi oluş üzerindeki etkilerine duyulan ilgiyi yansıttığını ortaya koymaktadır. Ayrıca sağlık çalışanlarının manevi iyi oluş düzeylerinin bakım sürecindeki stres ve psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında şu öneriler sunulabilir:

- Çalışmaların çoğunluğunun yüksek lisans seviyesinde olması doktora düzeyinde daha derinlemesine araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu işaret etmiştir.
- Manevi iyi oluş araştırmalarının daha geniş hasta gruplarını kapsayacak şekilde çeşitlendirilmesi, farklı hastalık grupları üzerindeki etkilerini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

Özellikle kanser, onkoloji ve yoğun bakım hastalarının dışında da araştırmalar yapılması önerilmektedir.

- Çevrimiçi veri toplama yöntemlerinin yaygınlaştırılması önemlidir. Dijital sağlık araçlarının kullanımı, araştırmalara yeni boyutlar katacak ve daha geniş katılımcı kitlesine ulaşılmasını sağlayacaktır.
- Sağlık hizmetlerinde manevi iyi oluşu destekleyici yaklaşımların benimsenmesi hem hastaların hem de sağlık çalışanlarının yaşam kalitesini artıracaktır. Manevi destek programlarının hastaneler ve bakım merkezlerinde yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.
- Yaşlı bireyler, kronik hastalıklar ve sağlık çalışanları için manevi desteklerin güçlendirilmesi, tedavi süreçlerini daha etkili hale getirecek ve aktif yaşlanma sürecine katkı sağlayacaktır. Sağlık politikalarında manevi bakımın önemi vurgulanmalıdır.
- Hemşirelik alanındaki araştırmaların devam etmesi, sağlık hizmetlerinin kalitesini artırma noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu alandaki araştırmaların desteklenmesi sağlık sektöründeki manevi bakım uygulamalarına da katkı sağlayacaktır.

Article Information / Makale Bilgileri

Evaluation: Two External Reviewers / Double Blind

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Ethical Consideration: Ethics committee approval is not required for this study.

It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the studies used in this study were cited in the bibliography.

Etik Beyan: Bu çalışma için etik kurul onayına gerek yoktur.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Similarity Screening: Done – iThenticate and intihal.net

Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate ve intihal.net

Ethical Statement / Etik Bildirim: health@artuklu.edu.tr

Authorship Contribution / Yazar Katkıları:

Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	NK (%60)-HA (%40)
Veri Toplanması (CRediT 2)	NK (%60)-HA (%40)
Araştırma-Veri Analizi-Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	NK (%60)-HA (%40)
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	NK (%70)-HA (%30)
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	NK (%100)

Research Design (CRediT 1)	NK (%60)- HA (%40)
Data Collection (CRediT 2)	NK (%60)- HA (%40)
Research-Data Analysis-Verification (CRediT 3-4-6-11)	NK (%60)- HA (%40)
WritingtheArticle (CRediT 12-13)	NK (%70)- HA (%30)
Development andRevision of theText (CRediT 14)	NK (%100)

Conflict of Interest: No conflict of interest declared.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Financing: No external Funding was used to support this research.

Finansman: Bu çalışma sırasında herhangi bir finansal destek alınmamıştır

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynaklar

- Acar, H. (2014). Manevi iyi oluş ile dindarlık arasındaki ilişki üzerine bir değerlendirme. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18(2), 391-412. <https://doi.org/10.18505/cuifd.254730>
- Aktaş, E. (2022). Yoğun bakım hemşirelerinde manevi iyi oluş ve tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Alpay, Y. (2024). Ayaktan kemoterapi uygulanan kanserli hastaların spiritüel iyilik hali, psikolojik dayanıklılık düzeyi ve yaşam kalitesinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Altunbaş Yavaşca, A. (2023). Şizofreni hastalarında manevi iyilik ve içselleştirilmiş damgalanma arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Apak, H., ve Acar, M.C. (2018). Din bilimleri: klasik sorunlar-güncel tartışmalar. Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 365-378.
- Ata, G. (2018). Onkoloji hastalarında manevi iyiliğin umut ve depresyonla ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bakan, C. (2023). Böbrek nakli alıcılarında belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş ve manevi iyilik halinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Ekonomi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Barata, A., Hoogland, A., Small, B., Acevedo, K., Antoni, M., Gonzalez, B., ... & Jim, H. (2022). Spiritual well-being, distress and quality of life in hispanic women diagnosed with cancer undergoing treatment with chemotherapy. *Psycho-Oncology*, 31(11), 1933-1940. <https://doi.org/10.1002/pon.6038>
- Baş, B. (2022). Koroner yoğun bakımda yatan hastaların manevi iyilik hali ve ölüm kaygısı düzeyleri (Yüksek lisans tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bektaş, S. (2021). Palyatif bakım hastalarının manevi iyilik halleri ile ağrıyla başa çıkma durumları arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bilgiç, G. (2019). Gebelerde doğum korkusunun psikolojik vespitüel iyilik hali ile ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bütün, A., ve Çatalbaş, M. (2024). Sağlık bilimlerinde sistematik derleme nasıl yapılır: Pratik bir rehber. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 33(3), 427-435. <https://doi.org/10.34108/eujhs.1525641>
- Çalık Çölgeçen, G. (2020). Çocukları immun yetmezlik tanısı ile hastanede yatan annelerde manevi iyi oluşun anksiyeteye etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışkan, Ş., ve Dilmaç, B. (2022). Evli bireylerde manevi iyi oluş, ailede yılmazlık ve yaşamın anlamı arasındaki yordayıcı ilişkiler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 113-127. <https://doi.org/10.33206/mjss.902045>
- Çap, B. (2022). Spontan veya yardımcı üreme teknikleri ile gebe kalan kadınların spiritüel iyilik halinin prenatal stres ve bağlanma düzeyi ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çelebioğlu, S. (2022). Yeni doğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan ebeveynlerin stres seviyelerinin, manevi iyi oluş düzeylerinin ve spiritüel bakım gereksinimlerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, B. (2024). Hemodiyaliz tedavisi alan verenaltransplantasyon yapılan hastaların manevi iyi oluş düzeylerinin karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Sanko Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çınar, N. (2021). İyi bir sistematik derleme nasıl yazılmalı? *OTJHS*, 6(2), 310-314. <https://doi.org/10.26453/otjhs.888569>
- Çiçekli, N. (2019). Açık kalp ameliyatı uygulanacak olan hastaların umut düzeyi vemanevi iyi oluşlarının belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dhar, N., Chaturvedi, S.K. and Nandan, D. (2013). Spiritual health, the fourth dimension: a public health perspective. *WHO South-East Asia Journal Of Public Health*, 2(1), 3-5. <https://doi.org/10.4103/2224-3151.115826>
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 120-129.
- Doğan, U. (2019). Madde bağımlılarında manevi iyi oluş durumlarının umutsuzluk düzeyleri ile ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Duracak, A. (2021). Pandemi sürecinde palyatif bakım hastalarına bakım verenlerin manevi iyi oluş ve depresyon düzeylerinin bakım yüklerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Durmuş, Y. (2020). Hemodiyaliz hastalarında manevi iyi oluş ile anksiyete ve depresyon arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Efe, S. (2023). Miyokard enfarktüsü geçirmiş bireylerin manevi iyi oluş ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ekşi, H. (Ed.) (2022). *Manevi Yönelimli Psikolojik Danışma (2. Basım)*. Nobel Yayıncılık.
- Ekşi, H., Boyalı, C. ve Ümmet, D. (2019). Öğretmen adaylarının manevi iyi oluş ile yaşamda anlam değişkenlerinin psikolojik dayanıklılığı yordaması: Bir yapısal eşitlik modeli (YEM) denemesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1695-1704. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3256>
- Ellison, C.W. (1983). Spiritual Well-Being: Conceptualization And Measurement. *Journal Of Psychology and Theology*, 11(4), 330-340. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/009164718301100406>
- EPHPP. (2025). Quality assessment tool for quantitative studies. Mc Master Evidence Review ve Synthesis Team. Retrieved December 2024, <https://merst.healthsci.mcmaster.ca/ephpp/>

- Eynel, R. (2023). Kronik obstrüktif akciğer hastalığı olan bireylere uygulanan manevi bakım girişimlerinin manevi iyi oluş üzerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Fisher, J. and Ng, D. (2017). Presenting a 4-Item Spiritual Well-Being Index (4-ISWBI). *Religions*, 8(9), 179. <https://doi.org/10.3390/rel8090179>
- Gece, B. (2022). Multipl skleroz tanısı almış bireylerin dini başa çıkma tarzları ile manevi iyi oluşları arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Girgin, N. (2021). Ayaktan kemoterapi alan kanserli hastaların spiritüel iyilik hali ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Görücü, S. (2019). Yoğun bakımda hastası olan bireylerin ölüm anksiyetesi ve manevi iyi oluş düzeylerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gültekin, A. (2018). Psikiyatri hastalarının manevi iyilik düzeyleri ile tedaviye uyumları arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gürsu, O. ve Ay, Y. (2018). Manevi iyi oluş ve yaşlılık. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi Uluslararası Multidisipliner Kongresi*, 198-207.
- Kahraman, B.N. (2020). Akciğer kanseri hastalarında spiritüel iyilik halinin hastalık algısına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kandemir, S. (2024). Skleroderma hastalarında manevi iyi oluş, anksiyete, depresyon ve sosyal görünüş kaybı arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaplan, E. (2020). Evde yatağa bağımlı hastaya bakım veren bireylerde bakım yükü vemanevi iyi oluş ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karadeli, G.G. (2024). Kanserli bireylerde stigma algısı vemanevi iyi oluş durumlarının belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karatay, S. (2019). Kanser tanısı almış çocukların ebeveynlerinde manevi iyi oluş, bakım yükü ve konfor ilişkisi ve etkileyen faktörler (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Katı, G.N. (2023). Meme kanseri tanısı alan bireylerin manevi iyi oluşları ve destekleyici bakım gereksinimlerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kavalalı Erdoğan, T. (2019). Onkoloji hastalarında yalnızlık ve ölüm algısı ile spiritüel iyilik hali arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya Işık, E. (2024). Hemşirelerin bilinçli farkındalıklarının, manevi iyi oluşları ve yaşam doyumlarına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, R. (2019). Riskli birimlerde çalışan hemşirelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve manevi iyi oluşlarının belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaygusuz, G. (2023). Kronik obstrüktif akciğer hastalığı olan bireylere dinletilen duanın dispne şiddeti, anksiyeteve spiritüel iyiliğe etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, A.N. (2024). Hemodiyaliz hastalarında hastalığa uyum, konfor vespirtüel iyilik arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kıyak, H.N. (2024). Yoğun bakım ünitesinden transfer edilen hastaların yoğun bakım deneyimi ile spiritüel iyilik halleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Koca, O. (2024). Hekimlerin ve hemşirelerin manevi iyi oluş düzeylerinin belirlenmesi: Bir eğitim araştırma hastanesi örneği (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Koçak, İ. (2024). Mide kanseri hastalarında manevi bakım gereksinimleri ile manevi iyi oluş arasındaki ilişkide sağlık kadcerciliğinin aracılık etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Koçak, S.N. (2024). Aile sağlığı merkezine başvuran kronik hastalığa sahip hastaların manevi iyilik hallerinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Koenig, H.G. (2012). Religion, spirituality, and health: There search and clinical implications. *International Scholarly Research Notices*, 2012(1), 278730.
- Kurt, B. (2024). Kanser tanısı almış bireylerin manevi iyi oluş durumlarının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Mıngır, V.T. (2022). Kanserli çocukların ebeveynlerinin manevi iyi oluş düzeylerinin ve yaşam kalitelerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Moher D, Liberati A, Tetzlaff J, Altman, D.G., and PRISMA Group. (2019). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *PLoS medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Myers, D.G. and Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological science*, 6(1), 10-19.
- Odlukaya Dağlı, B. (2024). Hemşirelerde manevi iyi oluş düzeyi ile spiritüel bakım yeterlilikleri arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özdoğan, Ö. (2005). Din psikolojisi ve manevi değerler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15, 159-180.
- Özdoğan, Ö. (2010). İlimsiz hayatlar manevi ve psikolojik yaklaşımla arınma ve öze dönüş. *Özdenöze Yayıncılık*,
- Özgenel, M. and Yılmaz, Ö. (2020). The relationship between spiritual well-being and happiness: an investigation on teachers. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(3), 287-300.
- Öztürk, N. (2023). Yaşlı bireylerde manevi iyi oluşun aktif yaşlanma üzerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Pargament, K.I. (2007). *Spiritually integrated psychotherapy: Understand ing and addressing the sacred*. Guilford Press.
- Pehlivan, A. (2018). Manevi bakım ve danışmanlığın imam hatip ortaokul öğrencilerinin ruh sağlığı ve manevi iyi oluşlarına etkisi (Yüksek lisans tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ryan, R.M. and Deci, E.L. (2001). On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review Of Psychology*, 52, 141-166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Sun, V., Kim, J., Irish, T., Borneman, T., Sidhu, R., Klein, L., and Ferrell, B. (2015). Palliative care and spiritual well-being in lung cancer patients and family care givers. *Psycho-Oncology*, 25(12), 1448-1455. <https://doi.org/10.1002/pon.3987>
- Şahin, S. (2024). Yaşlı bireylerde kendini ihmal, manevi iyi oluş ve ölüm kaygısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tabanlı, Z. (2024). Kemoterapi alan hastalarda geleneksel, alternatif ve tamamlayıcı tıp tutumu ve sağlık inanışlarının spiritüel iyilik hali ile ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tan, H. N. (2023). Manevi iyi oluş uygulaması yoluyla yaşam doyumu, manevi yönelim ve mutluluk yönelimlerinin incelenmesi (eğitmenler örneği) (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tan, H.N. ve Yıldız, M. (2022). 'Manevi İyi Oluş' kavramının ortaya çıkışı ve tanımlanması. *Dini Araştırmalar*, 25(63), 447-476. <https://doi.org/10.15745/da.1175149>
- Telef, B.B., Uzman, E., ve Ergün, E. (2013). Öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş ve değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1297-1307. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5699>

- Tosyalıoğlu, M.B.,ve Albayrak, A. (2023). Maneviyat ve ruh sağlığı: maneviyat ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, (8), 9-50.
- Türkaslan, E. (2023). Kemoterapi alan hastalarda spiritüel iyilik halinin yaşanan semptomlara etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş veli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. <https://doi.org/10.56432/tmdrd.1369342>
- Uslu, B. (2023). Hemşirelik öğrencilerinde manevi bakım eğitiminde kullanılan refleksiyon (yansıtma) yönteminin manevi bakım algısı ve manevi iyi oluş üzerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ünlü, H. (2024). Palyatif bakım hastasına bakım verenlerin manevi iyi oluşve öz aşkınlık düzeylerinin bakım yüküne etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yağcı, E. (2022). Psikolojik Danışman Adaylarının Özgenciliklerini Yordamada İyilik Hali, Bilinçli Farkındalık ve Cinsiyet. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Yanar, G. (2023). Yaşlı bireylerin uyguladıkları manevi uygulamalar ve manevi iyi oluşun sağlık algısı üzerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, E. (2019). Huzurevinde yaşayan yaşlılarda manevi iyi oluş, konfor ilişkisi ve etkileyen faktörler (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490. <https://doi.org/10.33206/mjss.791537>
- Yılmaz, M., ve Okyay, N. (2009). Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Researchve Development in Nursing*, 11(3):42-52.
- Yorulmaz, E.T. (2021). Hemşirelerde manevi iyi oluş ve bilinçli farkındalık düzeylerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yumuşak, S. (2024). İnmeli hastalara bakım veren bireylerde bakım yükünün sosyal destek algısı ve manevi iyi oluş düzeyleri ile ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- World Health Organization. (2020). Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak (No. WHO/2019-nCoV/MentalHealth/2020.1). WHO. <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-MentalHealth-2020.1>